

Az 1968-as csehszlovákiai bevonulás katonai vonatkozásai a rétsági 31. harckocsiezred összefoglaló jelentéseinek tükrében.

Ebben a tanulmányban a rétsági 31. harckocsi ezreddel kapcsolatos, a feladat végrehajtása után keletkezett összefoglaló, és egyéb más, felsőbb parancsnokságoknak írt jelentéseket vetek össze. A szempontrendszer, amely alapján írták a jelentéseket, folyamatosan változott. A jelentések elsősorban a mozgósításra, a felkészülésre, a politikai agitációs és nevelő munkára, a feladat végrehajtására, és az akció végrehajtása során keletkezett tapasztalatokra fókuszálnak.

A rétsági 31. harckocsi ezred 1968. július 26-tól a 8. gépkocsizó lövészadosztály alárendeltségében volt. Az intervenció során is a lövészadosztály alárendeltségében tevékenykedett. Az ezred a bevonulás során fontos feladatot kapott. Léva város elfoglalása, az ott található csehszlovák 64. harckocsiezred pacifikációja, és a kijelölt működési területének ellenőrzését hajtotta végre az események során.

A jelentéseket Kovács István¹ ezredparancsnok és Székely Ferenc² ezredparancsnok-helyettes írták. A jelentések két nagyobb csoportba oszthatók. Az első csoportot a Csehszlovákia területén való tartózkodás során keletkezettek³ alkotják. Közös tulajdonságuk hogy elsősorban a feladat végrehajtására koncentrálnak, illetve a közelmúlt történéseire. Ezek a jelentések részletes képet adnak a 31. harckocsi ezred Csehszlovákiában való tartózkodásának eseményeiről. A másik csoport a kivonulás után keletkezett jelentéseket foglalja magába.⁴ Ezek elsősorban a tapasztalatokat összegzik,

¹ A következő jelentéseket Kovács István írta:

HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327

HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968

² A következő jelentéseket Székely Ferenc írta:

HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968

HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a „Zala” gyakorlatról” – c. ügydarabhoz. ” Szám:0540/1968.

³ A kint tartózkodás során keletkezett iratok a következők: HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327

⁴ A békehelyőrségbe való megérkezés után keletkezett jelentések: HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a „Zala” gyakorlatról” – c. ügydarabhoz. ” Szám:0540/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:0050

illetve rövid összefoglalást nyújtanak a bevonulás napjának eseményeiről. Ezen jelentések összefésülésével egy igen részletes kép alkotható a 31. harckocsi ezred tevékenységéről, tapasztalatairól az adott időszakban. A tanulmány során az összefoglaló jelentésekben található, nem eseménytörténeti részekre kívánok nagyobb hangsúlyt fektetni. Igyekszem inkább az események mögött, Magyar Néphadseregben belül megbújó, a korszakra jellemző részleteket bemutatni.

Mozgósításról és hadkiegészítésről.

A jelentések első közös motívuma az ezredhez eljutó első parancstól, a mozgósítás megkezdésétől és a különböző szintű harckészültségbe helyezéseknél veszi fel a történet fonalát. Ebben a részben terjedelműktől függetlenül, minden esetben részletesen leírják a jelentések, hogy miképp kapták meg, és hajtották végre az első napokban (július 26 – augusztus 1) a kiadott részletes utasításokat. E tekintetben a források nem térnek el egymástól. A mozgósítással kapcsolatban magát a tartalékos állomány behívásának folyamatát vázolják fel illetve jellemzik a mozgósításban részt vett hadkiegészítő körzetek munkáját.⁵

A tartalékosokkal kapcsolatban több problémát is feljegyeztek a források. A behívottak jelentős része nem hozott magával egyéni tisztálkodási szereket. Ez abból eredeztethető hogy egy rutin szerű, rövid időtartamú behívással számoltak az érintettek. Továbbá lejegyzik, hogy az ezred első körben nagy nehézségek árán tudta megoldani a ruházatuk biztosítását. A források ennek több okát is feljegyzik. Egyrészt a raktáron lévő mennyiség nem volt elegendő a bevonultatott állomány ellátására. Ennek orvoslására a hadköteles állománytól próbálták kiegészíteni a tartalékosok ruházatát. Ezt nehezítette, hogy hadkötelesektől begyűjtött ruhák jelentős része mosásra szorult. Továbbá a Magyar Néphadsereg ruhaméretei nem voltak megfelelőek a testesebb behívottak számára.⁶

A mozgósítási rendszer gyorsaság ellenére – amelyet a források pozitívként emelnek ki – több problémát is felvetnek a rendszerrel kapcsolatban. Elsőként, hogy a mozgósítások mindig ugyan azt a tartalékos állományú személycsoportot érintették. Ezen bevonulások általában rövid

⁵ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; M. Szabó Miklós A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulások – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből (1968. október) 1. rész. Hadtudományi Társaság A Magyar Hadtudományi Társaság és az MTA Hadtudományi bizottságának folyóirata. 28. évfolyam 2018. 1 szám. 92.

⁶ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

ideig tartottak, emiatt az elhúzódó „Zala” gyakorlatra bevonultakat már hozzátartozóik is elkezdték keresni. Ezen felül a jelentés már ebben a szakaszban megfogalmaz egyes, a hadkiegészítési rendszer és a civil szféra hibáiból adódó problémákat, amelyek megnehezítették a behívottak mindennapjait. Ezek a legkülönbözőbbek voltak. A munkahelyi ügyintézésről kezdve, illetményeken és a családi házépítés félbeszakadásán át a gépjárművekkel kapcsolatos kötelező ügyintézésen (műszaki vizsga), a rokkantsági felülvizsgálatokig és az ezek elmaradásából fakadó problémákból álltak. A jelentések további visszasságokat is kiemelnek. A bevonultatottak közt voltak olyanok, akik nem rendelkeztek a megfelelő szakképesítéssel, egészségügyileg alkalmatlanok voltak (például gyomorfekéllyel, ízületi gyulladással küzdöttek). Illetve két esetben még katonai kiképzésben sem részesültek is bevonultatottak.⁷

Ezekon felül az ezred részéről „közbenjárásokra” volt szükség a bevonultatott állomány különböző problémáinak megoldásához. Erre elsősorban a bevonulásból fakadóan a fentebb már említett, civil életben felmerülő problémák megoldása miatt volt szükség. Ezek a problémák erősen demoralizálták az állományt, otthonmaradt családtagjaikra is komoly hatást gyakoroltak. Ez főleg a bérek kiesésében, vagy a civil ügyintéző szervek rugalmatlansága miatt is komoly probléma volt. A jelentések tanulsága szerint, többször is sikerrel jártak a fentebb felsorolt gondok megoldásában.⁸

A jelentések és a szakirodalom is ellentétesen fogalmaznak a tartalékosok képzettségi színvonaláról. Még az egyik jelentésen belül is előfordulnak logikai ellentmondások ezzel kapcsolatban. Példa erre, amikor a „*Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól*”⁹ című jelentésben az összegzésnél leírja, hogy a bevonultatott hadkötelesek megfelelő képzettséggel rendelkeztek. Majd pár sorral lentebb már ugyan ezen hadkötelezettekről említi, hogy olyanokat is bevonultatottak, akiknek nem volt meg a megfelelő szakképzettségük, igaz a jelentést író hozzászözi, hogy ezen embereket gyorsan leszerelték.¹⁰

⁷ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

⁸ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

⁹ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

¹⁰ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

Tehát a jelentések alapján látható, hogy a hadkiegészítési rendszer komoly problémákkal küzdött, több esetben feleslegesen vonultattak be embereket, nem megfelelő képzettségűeket, betegeket, vagy olyanokat, akiknél indokolt lett volna a méltányossági alap a bevonulás elkerülésére. Ezt a jelentések is kiemelik, A 31. HK. EPK. *Összefoglaló jelentése* című dokumentumban is hasonló megállapításokra jutott a jelentés írója. Az ilyen problémák éles helyzetben – vagyis egy gyorsan kibontakozó háborús szituációban – rontanak az ezred harcképességét. Továbbá az ezred felkészültsége is erősen megkérdőjelezhető abban, hogy képes e nagyfokú létszámfeltöltés kezelésére.

A hadművelet tervének kidolgozása.

A tervek kidolgozását csak a „31. HK. EPK. *Összefoglaló jelentése*” részletezi. A többi jelentés, amely foglalkozik a témával, az is csak a kidolgozásra kapott parancs időpontját, majd az elhatározás jelentésének időpontját rögzítik. Az elhatározást,¹¹ a 8. gl. ho parancsnok helyettesétől megkapott előzetes utasítások alapján már az ezred parancsnok helyettese és törzse megkezdte annak kidolgozását. A 31. harckocsi ezred parancsnoksága a „ZALA” feladat végrehajtásának két verzióját készítette el, attól függően, hogy ellenállásba ütköznek e vagy sem a végrehajtás során. A művelet kidolgozását 100.000-es és 200.000-es méretarányú térképeken tervezték meg. A határ átlépési pont – Ipolyság településnél – 15 kilométerre volt a megindulási körlettől, a harci menetet pedig 65 km-es távban határozták meg. Ekkora távolságra voltak az ezred számára elfoglalandó objektumok. A művelet sajátosságainak azt határozták meg, hogy az ezred vezeti a bevonulást, az egységek szorosan egymást követik, ellátó alakulataik elszeparáltan haladnak a harcoló alakulatoktól, illetve végbiztosítást nem szerveztek a menet számára. Ez az elgondolás is bizonyítja, hogy a művelet első szakaszában semmilyen körülmények közt nem számoltak komolyabb ellenállással és harccselekménnyel. Ennek ellenére a tervezés és felkészülés során a hosszú menet és a karhatalmi feladatok sajátosságai mellett, a találkozói harc és a helység-harc sajátosságaival is foglalkoztak.¹²

Mint ahogy azt a 31. HK. EPK. *Összefoglaló jelentése* leírja, az ezred feladata a következő volt: „*Fő feladat: az objektumok gyors birtokbavétele, és a fegyveres erők tagjainak lefegyverzése, illetve ellenőrzés alá vétele. Az együttműködés megszervezése folyamán a fő figyelmet arra fordítottuk, hogy az egység fő feladatát, Léva város birtokbavételét, 3-4 óra alatt végre tudjuk*

¹¹ Az elhatározás szót a katonai terminológiában a hadműveleti terv szinonimájaként használják.

¹² HL. MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. *Összefoglaló jelentése*” Szám:0050; M. Szabó Miklós A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből (1968. október) 1. rész. 99.

hajtani. Ennek érdekében nagy gondot fordítottunk a híd átkelőhelyek, megsemmisítése esetén a gázló biztosítására, a felderítés és a menetbiztosítás alapos megszervezésére. Fegyveres ellenállás esetén a ellenálló gócok menet közbeni felszámolását szerveztük meg, nagyobb erejű ellenséggel való találkozás esetére pedig az ellenálló erők találkozó harcban történő szétverését határoztuk meg. „¹³

Tehát a művelet fő feladata az ezred számára kijelölt objektumok elfoglalása és biztosítása adta. Ezek közül a Léván tartózkodó 64. harckocsi ezred épületeinek elfoglalása, és az ezred harcképtelenné tétele volt az egyik legfontosabb feladat. Ennek végrehajtása érdekében csoportokat hoztak létre, amelyek feladata az előre kijelölt objektumok elfoglalása és biztosítása volt. A feladatra való felkészülés során az ezzel összefüggő elméleti kérdések átbeszélésén és az adott helyzetek végiggondolására helyeztek nagy hangsúlyt. A bevonultatott tartalékosok számára eközben megkezdtek a szükséges fegyvernemi és szakmai ismeretek átadását. A műveletet megelőzően, augusztus 20-án megkezdtek a fegyverek betárazását és felkészültek a menet végrehajtására.¹⁴

A Léváig tartó menettel kapcsolatos tapasztalatok.

A Jelentések majdnem mindegyike¹⁵ a harctevékenység végrehajtását és annak tapasztalatait taglalja. Az ezred előre nyomulásával kapcsolatban az egyik fő tanulság a Léváig tartó menettel kapcsolatosak voltak. Az ezred a menetet 1968. augusztus 21-én 00:40-kor kezdte meg, a határt az ezred felderítő csoportja 21-én 02:15-kor¹⁶ lépte át. A menet lassúságáért elsősorban a feladatban részt vevő más alakulatok fennakadásai feleltek. Emiatt a menet megakadt, egyes esetekben megállt.¹⁷ A menet során további nehezítő tényezőként jelentkezett a terep és annak adottságai. Az összefoglaló jelentések tanulsága alapján az útviszonyok miatt több kisebb baleset is történt,

¹³ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

¹⁴ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

¹⁵ Ezek a következő jelentések voltak:

- HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól” Szám:0633/1968

HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

¹⁶ A hadművelet során elvileg a moszkvai időzónához képest adták meg a dátumokat. Ez magyar keletkezésű dokumentumoknál problémás, mert nem egy esetben keverték a magyarországi óraállást a moszkvaival. Ebben az esetben is csak egy dokumentumon szerepel, hogy moszkvai idő szerinti dátum alapján adja meg az időpontokat a jelentés.

¹⁷ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

illetve lassabban is kellett haladniuk, amely további akadályokat jelentettek.¹⁸ Az hadosztály, melybe a 31. harckocsi ezred is tartozott, harccselekmény naplója alapján gyakorlatai során az ilyen terepen végrehajtott menetet nem gyakorolták.¹⁹ Mindezek ellenére az ezred 16,25 km/óra átlagsebességgel haladt. Ha az állásidőket levonjuk (1 óra 15 perc) 27.3 km/óra átlagsebességet ért el. Ezt az ezred éles bevetés során, éjjeli menet alatt produkálta.²⁰

A menettel kapcsolatban, általában az összefoglaló részeknél több észrevételt is tesznek a parancsnokok. A harckocsivezetők kiképzése a szerpentes mûúton való haladást nem tartalmazhatta, mivel a jelentésben az ezeken az utakon való haladásukat ügyetlennek, nem felkészültnek jellemzik. Emiatt több kisebb baleset is történ a harckocsik között. A tehergépkocsikkal kapcsolatosan azok vezetőinek „állóképessége” nem volt a lehető legmegfelelőbb. A sofőrök nem egy esetben az éjjeli menet folyamán elaludtak, elbóbiskoltak, vezetés közben. Ebből több baleset is keletkezett, több esetben is a gépkocsi parancsnok lélekjelenléte hárította el a beleseteket. Továbbá problémák voltak a szerszámokkal mivel azok vagy hiányoztak, vagy rossz minőségűek voltak. A világítás álcázására szolgáló reflektorra szerelhető eszközökből is hiány volt, légi felderítéssel könnyebben észrevehetőbbé téve a menetoszlopot. A gépjárművek is több kisebb műszaki hibát produkáltak a menet során.²¹

A művelet végrehajtása alatt ellenséges ellenállásba nem ütköztek, ennek megfelelően a kijelölt célpontok elfoglalása egyszerűen és gyorsan ment. A járőrözéssel kapcsolatban így fogalmaz az összefoglaló jelentés: *„A járőrözéseket a kezdeti időszakban, önálló alegységekkel hajtottuk végre, amely önállóan is képesek voltak harcfeladatok végrehajtására. 1968. szeptember 10-től a járőrök számát feleztük tízre, feladataik megváltoztak, tevékenységük politikai jellegűvé vált. Ezért összetételük két politikailag fejlett*

¹⁸ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

¹⁹ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

²⁰ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól” Szám:0633/1968

²¹ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól” Szám:0633/1968

tisztból tevődik össze. Ezek a csoportok állandó területekre hetenként egy alkalommal kerülnek kiküldésre."²²

Eszerint tehát szeptember 10-ig fegyveres kísérettel voltak megerősítve a járőr feladatokat végrehajtó csoportok. A feladat végrehajtásához az ezred kapott helikopteres támogatást is. A bevonulás során ezt hasznosítani nem tudták, de a későbbiekben felderítésben és kapcsolattartásban, illetve személyszállításban hasznát vették.²³

Politikai agitáció és propaganda.

Az ezzel a témával foglalkozó jelentések kiegészítésére, a politikai agitációval foglalkozó szervek összefoglaló jelentését is bevontam. A politikai agitációval és neveléssel foglalkozó rész az események lelegejétől veszi fel a fonalat. A politikai agitációs, tájékoztató és felkészítő munkát az MN. Pol. FCsF 0010. számú utasítása²⁴ alapján szervezték és végezték. Az összefoglaló jelentések alapján ennek mentén csak részben, és technikai eszközök hiányában módosításokkal tudtak megfelelni.²⁵

A mozgósítás és az azt követő időszakban az MSZMP-hez kapcsolódó politikai szervek munkájának megszervezését hajtották végre. Vagyis több új alapszervezet hoztak létre illetve ezen keresztül is igyekeztek összekovácsolni a bevonultatott és a hadköteles személyi állományt. A megindulási körletben töltött időszak alatt megindult a sorköteles és a bevonultatott tartalékos állomány részére a politikai nevelő/agitációs munka. A politikai munkával foglalkozók szempontjából ez volt a legfontosabb, és egyben a feladat legkönnyebb része is. Ezt több szempontból is fontosnak, és kiemelt feladatnak tartották. Elsősorban a morál javítása volt az egyik fő irány. Ezért abból indultak ki, hogy ha a feladatot ideológiai szempontból megmagyarázzák, illetve katonai esküjükre hivatkoznak, akkor ezeknek jelentőségének tudata pozitív hatással lesz majd az állományra. Másrészt pedig azzal, hogy a csehszlovák eseményeket egy ideológiai, katonai tömbök közti vetélkedés, és a szocializmus építésének szemszögébe helyezték, azzal elidegeníthetik a katonákat a csehszlovák reformoktól. Ezt a pártpolitikai agitációs, és felkészítő munkát a KISZ-en keresztül kívánták elvégezni.²⁶

²² HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050 ,

²³ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050 , MN. Pol. FCsF = Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnökség

²⁵ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968 és HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „A politikai munka irányításának, valamint az MN. Pol. Fcsf. 0010.sz. Utasítása végrehajtásának tapasztalatai” Szám:0623/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

²⁶ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „A politikai munka irányításának, valamint az MN. Pol. Fcsf. 0010.sz. Utasítása végrehajtásának tapasztalatai” Szám:0623/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

A pártpolitikai munka másik fontos – ennek ellenére kevesebbet hangoztatott – eleme a bevonulás során a katonákat ért inzultusokkal volt kapcsolatos. Ez úton igyekeztek a katonákat felkészíteni arra, hogy esetleges provokációkra ne erőszakos, agresszív módon reagáljanak. Ez egy igen fontos eleme egy ilyen típusú katonai akciónak. Ebből a szempontból a munka hatékonynak bizonyult.²⁷

Ezen kívül a politikai apparátus feladatába tartozott a csehszlovák rádió adásainak figyelése. Ennek az egyik célja, hogy a csehszlovák propagandára megfelelő módon tudjanak reagálni. További feladatuk az ezreden belül annak állományának tájékoztatása az éppen folyó eseményekről, kiemelten az ágcsernyői és pozsonyi találkozókra. A jelentések szerint az állomány részéről erre volt az egyik legnagyobb igény.²⁸

A bevonulás után megkezdődik a politikai agitációs munka a csehszlovák lakosság körében is. Ennek a célja a „*helytelen politikai gondolatok kijavítása és a normalizáció folyamatának elősegítése*”. Ezt elsősorban a működési területen lévő települések felkeresésével és a lakossággal való kapcsolattartásban, illetve propaganda kiadványokkal kívánták megoldani. E célból létrehoztak 10 agitációs csoportot, amely járőrtevékenység során agitációs munkát igyekezett kifejteni a lakosság és a helyi hivatalok körében. Ezen túl további 10 csoportot hoztak létre a helyi ipari üzemekben folytatott agitációs tevékenységhez. Ezzel szemben a levéltári forrásokban ugyan szerepelnek 10. sorszámmal bezárólag ellátott járőr csoportok, de helyi ipari létesítményekre „specializált” csoportokra bizonyítékot nem találtam. A járőrnaplók alapján erre inkább a már meglévő csoportokból kapacitáltak személyeket. A járőrözésben természetesen részt vettek a politikai apparátus tagjai.²⁹

Az agitációs munkával kapcsolatban a források megjegyzik, hogy annak hatékonyságát több probléma is csökkentette. Az egyik kiemelkedő

²⁷ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968 és HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „A politikai munka irányításának, valamint az MN. Pol. Fcsf. 0010.sz. Utasítása végrehajtásának tapasztalatai” Szám:0623/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

²⁸ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968 és HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „A politikai munka irányításának, valamint az MN. Pol. Fcsf. 0010.sz. Utasítása végrehajtásának tapasztalatai” Szám:0623/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

²⁹ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „A politikai munka irányításának, valamint az MN. Pol. Fcsf. 0010.sz. Utasítása végrehajtásának tapasztalatai” Szám:0623/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

gond a tolmácsok nyelvi tudásának hiányossága volt. Ez egyrészt a helyi lakossággal való kommunikáció lehetőségeit szűkítette, néhány esetben a helyiektől való függőség is kialakult a kommunikáció során. Másrészt a propaganda kiadványok színvonalát csökkentette. Elsősorban stilisztikai és nyelvhelyességi szempontból tették támadhatóvá a propaganda anyagokat ezek a hibák.³⁰ További gond volt a megfelelő eszközök (hangosító járművek) hiánya. Az ezred működési területe pedig nagyobb volt annál, minthogy azon hatékony, folyamatos propagandát tudjanak kifejteni.³¹ A jelentések említik, hogy a bevonulás során kitelepült elhárítók, és az agitációs járőr csoportok folyamatos összeköttetésben álltak. A lakossággal és annak hangulatával kapcsolatos tapasztalataikat megosztották egymással. A jelentés javasolja, hogy több, az agitációhoz szükséges eszközt rendszeresítsenek az ezrednél. Ilyenek például a vetítőgépek, televíziók és ehhez szükséges más eszközök.³²

A mozgósítástól kezdve az ezred politikai apparátusa másik jelentősebb feladata a bevonultatott állománnyal kapcsolatos problémák megoldása. Mint ahogy azt a mozgósítással foglalkozó fejezetben is írtam, a bevonultatott állomány különböző problémákkal küzdött (tisztálkodó szerek hiánya, ruházati problémák, később pedig a civil szférában félbeszakadt ügyek). Ezek megoldását elsősorban a politikai apparátus végezte, az ezred parancsnokságával összehangoltan.³³

Járművekről és technikai eszközökről.

A járművek és technikai eszközökkel kapcsolatos részekben a felsorolásra kerülnek, hogy mennyi járművel rendelkeztek. A járműállomány a következőkből állt a feladat végrehajtásakor.³⁴

Láncotalpas harcjármű: 65 db. T-55 hk.
3 db. PT-76
4 db. ZSZU-57-2
2 db. köz. hk. vontató
1 db. MTU híd vető

³⁰ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „A politikai munka irányításának, valamint az MN. Pol. Fcsf. 0010.sz. Utasítása végrehajtásának tapasztalatai” Szám:0623/1968

³¹ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „A politikai munka irányításának, valamint az MN. Pol. Fcsf. 0010.sz. Utasítása végrehajtásának tapasztalatai” Szám:0623/1968

³² HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „A politikai munka irányításának, valamint az MN. Pol. Fcsf. 0010.sz. Utasítása végrehajtásának tapasztalatai” Szám:0623/1968 Hadtörténeti Levéltár MN 1968 „zala”56ámú doboz „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

³³ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „A politikai munka irányításának, valamint az MN. Pol. Fcsf. 0010.sz. Utasítása végrehajtásának tapasztalatai” Szám:0623/1968; HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

³⁴ HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

1 db. BTR-50-PU

Összesen: 76

Kerekcs jármű: 191 db.

A hadművelet kezdete során az ezredhez 7 db, omkp. 2 db tj. szgk. és 1 db kgs gk. vonult be. A bevonultatás során 1 db szgk.-t 1 db omkp és 7 db pótkocsit nem vett át az ezred erre megbízott bizottsága. A személygépkocsi és az oldalkocsis motorkerékpár nem volt megfelelő műszaki állapotban, a pótkocsikat csak a megfelelő vontatóeszköz birtokában lehetett volna használni. Az ezredhez bevonult többi oldalkocsis motorkerékpár is műszakilag kifogásolható állapotban volt.³⁵

A lánctalpas járművekkel kapcsolatban komolyabb mozgás képességüket gátló problémáról vagy hiányosságról nem számol be a jelentés. A jelentések közt felbukkannak viszont több kisebb, nagyobb műszaki problémák, ezek közül a harckocsik éjjellátó rendszerének nem megfelelő működése, és a harcjárművek légpalackjainak feltöltöttsége nem volt megfelelő. Továbbá a menet során hiányoztak azok a felszerelések, amelyek biztosították volna a harckocsik folyók gázlóin való átkelését. Emellett megjegyzi annak aggályosságát, hogy sokat használt, kiképzésbe is bevont harckocsikat is használtak a művelet végrehajtása során. Ezen, harcjárművek aránya 26% volt az eszközállományon belül. Ez az üzembiztosságuk és harckészségük szempontjából volt lényeges. A jelentés harckocsikra vonatkozóan, az azokat vezető legénységi állományra is kitér. A műutakon és szerpentinén való vezetési jártasságukat alacsony fokúnak jellemzi.³⁶

A gépkocsik esetében az állomány 90% rendelkezett terepjáró képességgel. A bevonultatott járművek a teljes gépkocsi park 3,2% tették ki. A bevonultatott gépkocsi állománynak pedig csak a 70% volt azonnal hadra fogható. A gépkocsikkal kapcsolatban a jelentésből kitűnik, hogy rengeteg típusú és altípusú gépjármű volt hadrendben az alakulatnál. A jelentés írója az összefoglaló jelentés végén erre külön ki is tér. A gépkocsivezetőkkel szemben is megfogalmaz kritikákat, főleg állóképességükkel kapcsolatban. A jelentés szerint több esetben is megesett, hogy vezetés közben elaludtak a sofőrök. Az ilyen incidensekből kisebb balesetek is előfordultak. A gépjárművek technikai állapota a menet során a szükséges szintű volt, csak 5 esetben más források

³⁵ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968

³⁶ HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:0050

szerint 3 esetben fordult elő meghibásodás. Külön kitérnek a kerekek minőségének alacsony fokára egyes típusok (Csepel gépjárművek) esetében.³⁷

Hadtáppal kapcsolatos észrevételek.

A hadtáppal kapcsolatban a jelentés kitér arra, hogy a csapatok ellátás ügyében nem szenvedtek hiányt élelemből. Ennek céljából még kiegészítő fejadagokat, illetve feljavított élelmiszert is beszereztek. Ennek költségeit később egyenlítették ki. Szállással kapcsolatban a jelentés kitér arra, hogy a tisztek és tiszthelyettesek számára megfelelő sátor anyag nem állt rendelkezésre a megindulási körletben. Az egészségügyi és az üzemanyag ellátó szolgálat munkájában csak apróbb problémák voltak, egyik működésében sem volt fennakadás. A megindulási körletben a hadtáp ellátást a 8. gl. ho és az ezred hadtápból fedezték.³⁸

A „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” és a „Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól ” és a politikai munkával összefüggő jelentés is külön kitérnek a HTP és a HTP.H – val kapcsolatosan felmerült problémákra. A HTP-vel szemben az azt alkotó tiszti és honvéd állományával fegyelmi problémák merültek fel. A jelentések arra, nem térnek ki, hogy a hadtáp egység állománya milyen fegyelmi problémákban érintettek. A HTP. H – el szemben a jelentések éles kritikát fogalmaz meg. A jelentések egyértelműen megállapítják hogy a Hadtáp parancsnokhelyettes nem alkalmas feladatkörének ellátására. Ebből arra következtettek, hogy a HTP. H és a jelentés írók között vagy személyes, vagy szakmai konfliktusban állt fenn.³⁹

A bevonulás után a hadtáp 10 órával később kitelepült, majd ezután napi szintű szállítási útvonalat szerveztek a hátszágban lévő ellátási egységek és a Csehszlovákiában tartózkodó csapatok között. Az élelmezést a bevonulás első napjaiban konzerv készletekből biztosították. A tartósabb ott tartózkodáshoz szükséges felszerelések és ruházati anyagok kiszállítása is

³⁷ HL. MN 1968 „zala”56ámú doboz „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968 ; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról” Szám:00352-H/327
HTP. H = Hadtáp helyettes

³⁸ HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

³⁹ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a „ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968; HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

megtörtént.⁴⁰ Mind élelmezés, ruházat, egészségügyi és technikai eszköz ellátás terén hozták a feladatok megoldásához kellő szintet.⁴¹

Olyan kisegítő anyagok, mint térkép, szabályzatok, és irodai szerek terén az ezred ellátási gondokkal küzdött. Térképek terén csak túl nagy méretarányúak álltak rendelkezésükre. A szabályzatokból és kiképzési anyagokat az otthoni bázisról kellett pótolniuk, irodaszerek tekintetében pedig folyamatos hiányban szenvedtek. Kereskedelmi egységek, avagy kantinek terén az ezred a megindulási körletben saját erőből oldotta meg az ellátást. Bevonulás első napjaiban mozgó boltot kellett alkalmazni, hogy az ezred legénységét el tudják látni, majd később állandó helyszínt kapott a bolt. A szocialista tervgazdaságokra jellemző módon a kereskedelmi egységek, mindhárom szakaszban ellátási problémákkal küzdöttek. Végző soron ebből a példából is látható, hogy az adott haderőkben is képesek leképeződni az azt kiállító ország gazdasági/társadalmi/politikai viszonyai.⁴²

A vezetés, irányítás, kommunikáció.

A vezetés és az összeköttetésről elsősorban a hadművelet megszervezéséhez és végrehajtásához szükséges vezetési szerkezet kialakításáról, annak működéséről írnak a források. A hadművelet megszervezéséhez két, egymással kooperáló csoportot hoztak létre. Az egyik az ezred parancsnok helyettese vezetésével, másik a TÖF⁴³ vezetésével. A jelentések közül egyik sem részletezi külön, hogy mi célból kellett ezt a struktúrát létrehozni. Logikus magyarázat lehet, hogy a hadművelet megtervezésével és végrehajtásával kapcsolatos feladatokat osztották fel e két csoport között. A hadművelet végrehajtása során létrehoztak egy figyelő harcálláspont megnevezésű hadvezetési szervet, amely a menet elülső részében haladt az előzetesen kijelölt célpontok felé. Ez a csoport páncélozott harcjárművekkel és egy harckocsival (1 db. T-55 hk. 1 db. BTR-50-PU. 4 db. FUG, 4 db. rádió gk, 1 db. törzsbusz, 1 db. BTR-152 pc.gk.(mentő verzió) hajtotta végre a menetet. A menet során az ezredparancsnok egy BTR-50-PU-ból, mozgás közben, rádión keresztül irányította a menetet. Pozitívuma ennek, hogy az ezred parancsnok képes volt kapcsolatot tartani csapataival, annak

⁴⁰ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968; HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

⁴¹ HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

⁴² HL. MN 1968 „zala”56ámú doboz „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968

⁴³ TÖF = Törzsfőnök

gyorsan, és célzottan tudott utasításokat adni. Eközben az ezred parancsnok meg tudta hallgatni közvetlen alárendelt tisztjei rövid javaslatait.⁴⁴

Ezzel párhuzamosan az ezred parancsnok helyettes és a TÖF is részt tudott venni a vezetésben. Negatívumok közé tartozott, hogy egyes alakulatoknak csak egy rádiója volt, így a közvetlen kommunikáció nehézkessé vált, illetve az ezred egyes hátul lévő alakulataival - HVP⁴⁵ - megszakadt a közvetlen kapcsolat. Az 5. számú objektum elfoglalása után onnan irányította az ezred parancsnoka a műveletet. Ennek egyik hátránya az volt, hogy az akkor mozgásban lévő 1. harckocsi zászlóaljjal megszakadt az összeköttetés. Ennek az oka a napközben felmerült rádiótechnikai gondok voltak, amely miatt nem tudták megfelelően biztosítani a rádiós összeköttetést. A tolmácsokkal kapcsolatban megjegyzi, hogy „*meglehetősen gyengén beszél a nyelvet.*”⁴⁶

A jelentés külön kitér az ezredhez beosztott postai szakképzettségű katonák munkájára. A Csehszlovákiában tartózkodás időszakában megkönnyítették az ezred kommunikációját, illetve előmozdították, hogy a csehszlovák postai kommunikációs hálózatot is tudja használni az ezred. A jelentés írója javaslatot is tesz ilyen speciális szakképesítésű katonák rendszeresítésére az ezredben, illetve, hogy több géptávírási képzettségű katona kell. További meglátás, hogy a harckocsik legénységi kiképzésénél nagyobb hangsúlyt kell fektetni a rádiótechnika alkalmazására. A rádiótechnikai vonatkozásban több átjátszó állomás alkalmazására tesz javaslatot.⁴⁷

A parancsnokok röviden megfogalmazzák, hogy a résztvevők lelkesedéssel, jó morállal és kötelességtudattal hajtották végre feladatukat. Továbbá kiemelik, hogy a végrehajtás során is helytállt az ezred állományának

⁴⁴ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a ”Zala” gyakorlatról” – c. ügydarabhoz. ” Szám:0540/1968.; HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

⁴⁵ HVP = Hadvezetési pont: Innen irányítja a katonai alakulat (esetünkben ezred) vezetése az adott akció végrehajtását. Ez lehet fix telepítésű vagy a csapatokkal együtt mozgó.

⁴⁶ HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a ”Zala” gyakorlatról” – c. ügydarabhoz. ” Szám:0540/1968.

⁴⁷ HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a ”Zala” gyakorlatról” – c. ügydarabhoz. ” Szám:0540/1968.

minden tagja. Ez alól kivétel a már fentebb említett HTP.H, akiről ez úton sem fogalmaznak a legfinomabban.⁴⁸

A feladat végrehajtása során szerzett tapasztalatok.

Az egyéb szempontok alapján gyűjtött tapasztalatoknál az összefoglaló jelentésben az ehhez hasonló feladatok végrehajtásához az ezred megerősítését javasolja lövészekkel, mert több, amúgy szakfeladatot ellátó honvédet kellett beosztani lövész feladatokra. Azaz a komolyabb élőerőt kívánó feladatokra az ezred, felépítése miatt, komoly megszorításokkal alkalmas csak. Továbbá megjegyzik, hogy az ezredben a feladat végrehajtása során 30 különféle gépjármű típust alkalmaztak. Ez sok szempontból problémás. A jelentések a javító alkatrészek és a javításhoz szükséges szaktudás elsajátításának nehezebbé válását hozzák fel.⁴⁹ Ezeken felül, a különféle gépjármű típusuk különböző tulajdonságokkal, teljesítőképességgel rendelkeznek. Ez egy komolyabb harctevékenységnél nagyobb lemorzsolódási aránnyal járhat, illetve a hadtáp rendszert is megterheli a különböző típusokhoz szükséges üzemanyagok (benzin, diesel) alkatrészek, és más eszközök (szerszámok) biztosítása. Erre a második világháború hadjáratai több példát szolgáltatnak.

A jelentés e szakasza külön kiemeli az ügyviteli szervekkel kapcsolatos tapasztalatokat. Például a feltöltésül kapott gépiró katonák szaktudása elmaradt az elvárható szinttől. Ezen túl az ezred a kiszállított írógépek számában is jóval alulméretezett a szükséges mennyiségnél. Ezen problémákon felül, a gépek szervizelése sem volt megoldva. További problémák merültek fel az okmányok rendszerezése és iktatása terén is. Például nem megfelelő nyilvántartásba vett okmányok zavart tudtak okozni.⁵⁰

Ezekkel kapcsolatban értenek egyet általában a tapasztalatokat lejegyző Kovács István és Székely Ferenc. Székely Ferenc tapasztalatai közt rengeteg negatívum szerepel, főleg a harcezközök technikai állapotával kapcsolatosan. Tapasztalatai, következtetései alapján sokkal kevésbé voltak alaposak, és mintaszerűek az előkészületek mint ahogy azt Kovács István

⁴⁸ HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól ” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a ”Zala” gyakorlatról” – c. ügydarabhoz. ” Szám:0540/1968.

⁴⁹ HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a ”Zala” gyakorlatról” – c. ügydarabhoz. ” Szám:0540/1968.; MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968; M. Szabó Miklós A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből (1968. október) 1. rész. 97.

⁵⁰ HL. MN 1968 „zala”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050

jelentéseiben leírja. Ennek ellenére több ponton is egyeznek észrevételeik, és tapasztalataik a művelettel kapcsolatban.⁵¹

A jelentések végén általában az azokat készítőik tapasztalatai és észrevételei tételesen fel lettek sorolva. Ezen tapasztalatok elsősorban az ezred működésével, és a harcfeladat végrehajtásával voltak kapcsolatosak. Ezek a következők voltak (a lényegesebb észrevételek):⁵²

- Az ezrednél egy (**sic**)! géppisztolyos zászlóalj rendszeresítésének szükségességét vetik fel.
- Az ezred több szempontból is problémákkal küzdött, mint például a túlhasznált harckocsik alkalmazása, hiányzó alkatrészek, álcázási képességek hiányosságai.
- Műszaki állomány század méretűre való növelését.
- A felderítőknél az oldalkocsis motorkerékpárok kivonását a hadrendből.
- A gépjárművek típusainak egységesítését.
- Hiányzó javítókészletek, rossz minőségű szerszámok problematikája.
- Az ezredtörzs szállítóállományának (törzsbusz) minimum 2 darabbal való emelését.
- Tartalékosok számára ruházati anyag raktározását az ezrednél.
- A tiszti és tiszthelyettesi állomány pihentetésére 63 M mintájú sátrak rendszeresítése és egyéb pihenésre szolgáló alkalmatosságokét.
- Harckocsi vezetők műúton való gyakorlatoztatása.
- Az alegységek közti együttműködés javítása.
- Jobb kommunikáció kiépítése.
- Hadianyagok rendszertelen, és hanyag málházása.
- Anyagraktározás jegyzékének felülvizsgálata és átalakítása.
- A hadkiegészítési módszerének finomítása, mivel ebből komolyabb problémák adódnak (pl gyakran behívott emberek, használhatatlan gépjárművek).

Az észrevételek nem csak a hiányosságokról, hanem a pozitívumokról is beszámolnak. Ezek elsősorban az ezred vezetésével kapcsolatosak, illetve az

⁵¹ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050 ; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a „Zala” gyakorlatról” – c. ügyszerabhoz. ” Szám:0540/1968.; MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968

⁵² HL. MN 1968 „ZALA”56. d. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a „Zala” gyakorlatról” – c. ügyszerabhoz. ” Szám:0540/1968. és MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968

ezred alakulatainak helytállását emelik ki. Mindezen javaslatok a hadművelet előkészítése, lebonyolítása során felmerült problémák kiküszöbölésére születtek.⁵³

Béke helyőrségbe való visszatérés.

A magyar politikai és katonai vezetés szeptember legelején már megfogalmazta, hogy a magyar 8. gl. ho. és hozzá rendelt alakulatokat ki lehetne vonni Csehszlovákia területéről. Szeptember 10-től kezdve folyamatosan felvetette a Szovjetunió különböző beosztású tábornokainak azon elképzelésüket, hogy a kint lévő magyar csapatok teljesítették a rájuk kiszabott feladatukat, kivonásuk szükségszerű lenne. A magyar alakulatok kivonásának lehetősége a szeptember 12-én megrendezett Legnicei találkozón merült fel. Október 3-4-én Moszkvában folytatott szovjet – csehszlovák tárgyalások alapján körvonalazódott, hogy lassan megkezdődhet a magyar csapatok kivonása Csehszlovákiából. A magyar vezérkar október 16-án kidolgozta a 8. gl. ho. alakulatainak hazahozatalára a tervet. A kivonásról folyó egyeztetések során Grecsko marsall a magyar alakulatok kivonását az eredeti tervekhez képest el akarta nyújtani. A megbeszélések alapján a magyar alakulatok végső soron, az eredeti 5 napos kivonási időszaknak megfelelően, október 20-25 között hazatérhettek Magyarországra. Ez alól csak a 31. harcokosi ezred képzett kivételt, amelyet szovjet kérésre csak október 31-én vontak ki Csehszlovákiából.⁵⁴

A 31. harcokosi ezred számára a kivonásra vonatkozó utasítást a 31. harcokosi ezred parancsnoka 1968. 10. 17-én hirdette ki. Az utasítás nem határozza meg a kivonulás időpontját. A parancs részletesen leírja a kivonulás lebonyolítására vonatkozó utasításokat. A parancs az ezredet egy menetoszlopban, előre meghatározott sorrendben kívánta kivonni (FCS, EÖ. hk. szd. , H. és 1 hk.z. , Összevont FUG. csop. az öj. létü.ü.-el. , 2. és 3. hk.z. , és az e. és aeg. htp.)⁵⁵. A menet a Léva – Ipolyság – Rétság útvonalon érkezett vissza az eredeti helyőrségébe. A parancs külön kitér arra, hogy az ezred a határátlépés után kikerül a 8. gl.ho. parancsnoksága alól és visszatér a 11. hk. ho. parancsnoksága alá. Az utasításban az ezredparancsnok rendelkezik, hogy

⁵³ HL. MN 1968 „ZALA”56ámú doboz „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése” Szám:0050; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Kiegészítő jelentés az 1968.11.17-én felterjesztett – Jelentés a „Zala” gyakorlatról” – c. ügydarabhoz. ” Szám:0540/1968.; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ö.e. „Jelentés felterjesztése a „ZALA” gyakorlatról...” Szám:00548/1968

⁵⁴ Pataky Iván: A vonakodó Szövetséges. A Magyar Néphadsereg közreműködése Csehszlovákia 1968. évi megszállásában. Budapest, 2008.; Horváth Miklós –Kovács Vilmos: Magyarország az atomháború árnyékában. Budapest, 2016. 128-131.

⁵⁵ Felderítő csoport, Elővéd harcokosi század, 1 harcokosi zászlóalj, összevont FUG csoport, önjáró légvédelmi tüzér üteg, 2. és 3. harcokosi zászlóalj, ezred és alegység hadtáp. 11. hk. ho. = 11. harcokosi hadosztály

a kivonulás során az ezred menetoszlopa haladjon végig 10 km/h sebességgel Léva városán erődemonstráció céljából. A menet során a határig fokozott harckészültséget rendelt el az alakulatok számára. A rétsági helyőrségnél szervezett ünnepség után az ezred vonuljon el a laktanyájába, és kezdje meg a békeállapotra való átállást. A kivonulás során rendkívüli eseményről a különböző jelentések nem tesznek említést, a menet végrehajtása is rendben lezajlott.⁵⁶

A békeállapotra való visszaállítás során az ezred elsősorban megkezdte a behívott tartalékos állomány leszerelését, és a bevonultatott járművek felkészítését az eredeti tulajdonosoknak való visszaadására. A visszatérést követő hetek, hónapok során megkezdtek a hadianyagok leltározását, a harcjárművek téli időszakra való átállítását. Ezen kívül a harckészültségi tervek pontosítását, a különböző kiképzések folytatását, a hivatásos és sorköteles állomány szabadságolását hajtották végre. Ezen időszak alatt végezték el a "Zala" feladattal kapcsolatos iratanyagok összegyűjtését, a tapasztalatok összegzését, és a különböző kimutatások elkészítését.⁵⁷

Összefoglalás

Ezek a jelentések betekintést engednek a 31. harckocsi ezred szemszemszögéből az események előkészítésére és lefolyására. A jelentések stílusa szakmai, lakonikus, ennek megfelelően kevés teret enged az akcióval kapcsolatos más nézőpontoknak. A szöveg a szakkifejezésekben, rövidítésekben tobzódik. A jelentésekben a korszakra jellemzően nagy hangsúlyt kap a politikai, világnézeti szemszög, ennek ellenére egyes pontokon betekintést engednek a mára társadalomtörténetivé vált aspektusokba is. Például arra a kialakult hadkiegészítési szokásra, hogy egyes embereket többször behívtak gyakorlatokra, míg másokat nem. Vagy arra, hogy az adott időszak civil szférája nem volt felkészülve a mozgósítási rendszer sajátosságaiból adódó problémákra. A gyorsan, előzetes értesítés nélkül bevonulókra, akiknek esedékes, vagy függő ügyeikben, rajtuk kívül álló okokból, nem tudtak intézkedni. Érdekes részlet a laktanyánál megjelenő hozzátartozók esete is. A jelentés érdemi részében pedig a szerzője részletesen és több szemszögből leírja az ezred szerepét, részvételét, felkészülését a csehszlovákiai bevonulásra. A jelentés tartami részében a csehszlovák hatóságoknál alkalmazott *Csendőrség* megnevezés zavarba ejtő, mivel az

⁵⁶ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „A 31.hk.e. parancsnok 001.sz. menetparancsa a CSSZK.-bol történő kivonásra.” Szám:00284/1968

⁵⁷ HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „Jelentés a ”ZALA” feladat tapasztalatairól” Szám:0633/1968; HL. MN 1968 „ZALA”56. d. 90. ő.e. „A 31.hk.e. parancsnok 001.sz. menetparancsa a CSSZK.-bol történő kivonásra.” Szám:00284/1968

1945-ben megszűnt. Ennek a megnevezési furcsaságnak, vagy inkább hibának az okára nem találtam egyértelmű nyomot, magyarázatot.

A jelentések többsége a főbb témakörök tekintetében hasonlóan írják le az eseményeket. Mint Kovács István, mint Székely Ferenc, a főbb kérdéskörökben egybehangzóan írja le az eseményeket, következtetéseiket, tapasztalataikat. Ennek ellenére egy - két adatban eltérnek egymástól. Ezen eltérések nem számottevőek, valószínűleg elgépelés, vagy más, egyszerű okokból erednek. A következtetések terén stílusban Székely Ferencnél az tapasztalható, hogy inkább jobban kiemeli a negatívumokat, azokat sokkal részletesebben írja le, mint Kovács István. Ebből a szempontból Székely Ferencnél más típusú problémák is felmerülnek, amelyek alapján sokkal árnyaltabban lehet megítélni a 31. harckocsi ezred felkészültségét a feladat végrehajtására.